

ІСТОРИЧНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Албул Сергій Володимирович
начальник кафедри ОРД
ФПФПКМ ОДУВС,
кандидат юридичних наук, доцент
полковник міліції
Член Союзу юристів України

Чаузов Олексій Петрович
курсант 42 взводу
ФПФПКМ ОДУВС

В умовах сьогодення оперативно-розшуковий вплив на злочинців може бути успішним лише за умови досить глибокого знання «супротивника». Такий підхід надає повне уявлення про організовану злочинність як явище:

- про причинні зв'язки з іншими явищами, що стають елементами організованої злочинності або її живильного середовища;
- про систему відношень між ланками і «підрозділами» злочинних організацій;
- про правові інститути, що мають значення для оперативно-розшукової діяльності по боротьбі з організованою злочинністю [1, с. 264].

При зберіганні й удосконалюванні всіх оперативно-тактичних можливостей традиційних підрозділів міліції в одержанні будь-якої інформації з будь-яких джерел про прояви організованої злочинності існує нагальна необхідність спеціалізованої служби, яка орієнтована на глибоке пізнання середовища, у якому діють і спілкуються учасники організованої злочинної діяльності, на вивчення явищ і фактів, що її складають або про неї свідчать. Така орієнтація базується на досвіді, що має світова практика. У правоохоронній діяльності США, ФРН і інших країн уже багато років існують відповідні підрозділи, які успішно виконують завдання щодо боротьби зі

злочинністю [2, с. 10-12].

Розробці актуальних проблем організації та тактики діяльності спеціалізованих розвідувальних підрозділів правоохоронних органів присвячено праці багатьох науковців, серед яких особливо необхідно відмітити здобутки О.Ф. Долженкова, Д.Й. Никифорчука, В.Є. Тарасенка, М.Б. Саакяна, В.А. Некрасова, С.С. Овчинського, Е.В. Рижкова, Ю.Е. Черкасова, І.Р. Шинкаренка, О.Ю. Бусол та інших. Але, на наш погляд, аналіз історичних засад формування та функціонування означених спеціалізованих структур, може стати в нагоді подальшому вдосконаленню та розвитку розвідувальних підрозділів органів внутрішніх справ України.

Слід зазначити, що історичний пріоритет використання розвідників з метою одержання інформації про супротивника належить до галузі воєнного мистецтва. Так, ще в 1300 р. до н.е. у ході хетсько-єгипетської війни протиборчі сторони засновували бойові дії на розвідувальних даних.

Організація розвідки з часів Сунь-Цзи являла собою найважливіший елемент роботи полководця. Набутий за тисячоріччя досвід у цій сфері дозволяє визначити основні складові елементи системи військової розвідки. За масштабами, призначенням і завданнями вона поділяється на стратегічну, оперативну і тактичну, за видами – на наземну, повітряну і морську. Складовими частинами розвідки є агентурна, військова, артилерійська, інженерна, хімічна, радіолокаційна, партизанська, корабельна, топографічна, тилова розвідки, радіорозвідка та ін. [3, с. 9-11].

Доводиться констатувати, що сьогодні практично у всіх країнах світу збільшуються масштаби проникнення організованих злочинних угруповань у всі сфери життя суспільства. Все це стало підставою для створення в багатьох країнах світу розвідувальних підрозділів правоохоронних органів. Найрозвинутіша сітка розвідувальних підрозділів існує в поліції США, де кожен поліцейський підрозділ має власну розвідувальну групу, яка залежно від його рівня складається з інформаційно-аналітичного підрозділу, групи

оперативних працівників, групи спеціальних операцій, групи експертів, групи оперативних працівників, які працюють «під прикриттям», групи зовнішнього та електронного спостереження, та групи матеріально-технічного забезпечення. Загальною метою існування розвідувальної служби поліції США є збирання оперативної інформації, що забезпечила б ефективне планування та проведення заходів протидії злочинності. Цей вид розвідувальної діяльності має назву внутрішньої розвідки. Аналогічну розвідувальну діяльність здійснюють оперативно-розшукові підрозділи ОВС Росії.

Аналогічні підрозділи створено й у французькій поліції – бригади розшуку і захоплення. Вони вживають активних заходів щодо вивчення злочинного елементу і спостереження за ним, проникаючи до його середовища. Такій самий підхід має організація спеціальних підрозділів Швейцарії. Багатий досвід використання підрозділів розвідки в боротьбі зі злочинністю має угорська поліція. В її розпорядженні є підрозділи ретельно законспірованих працівників, спеціально підготовлених для роботи в злочинному середовищі.

В свою чергу, кримінальна поліція Німеччини та відомство з охорони конституції теж використовують у криміногенному середовищі працівників «під прикриттям», переважно для викриття особливо небезпечних тяжких злочинів, боротьби з наркобізнесом та тероризмом.

Слід зазначити, що в колишньому Радянському Союзі, ще з 20-х років ХХ століття оперативні підрозділи міліції з метою розкриття тяжких злочинів і розробки злочинних угруповань також успішно використовували аналогічні заходи.

Узагальнюючи наявний досвід діяльності розвідувальних підрозділів правоохоронних органів та їх позитивні результати у боротьбі з різними проявами організованої злочинності, можемо констатувати, що подальший ефективний розвиток розвідувальних підрозділів органів внутрішніх справ є можливим для вирішення таких завдань:

- аналіз криміногенної обстановки на території, що обслуговується;

- для визначення ступеня зв'язку між злочинними формуваннями й окремими злочинцями, розподілу їхньої сфери впливу в регіоні або за його межами;
- вивчення злочинного середовища, його субкультури та інфраструктури, мотивів поведінки її представників, а також процесів, що цьому сприяють;
- пошук інформації з різних джерел, що згодом використовуватиметься для планування оперативно-розшукових заходів та слідчих дій за кримінальним провадженням;
- підготовка різних рекомендацій стосовно об'єктів, що можуть бути криміналізовані або стати об'єктом інтересу злочинних формувань;
- прогноз динаміки різних видів злочинів;
- підготовка пропозицій щодо основних напрямів діяльності оперативних підрозділів, які сприяють ефективній протидії злочинності.

Світовий та історичний досвід є доступними для сприйняття та аналізу. Вважаємо, що врахування цього є необхідним для становлення в Україні розвідувальних підрозділів органів внутрішніх справ.

Література:

1. Албул С.В. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації : новий крок у правовому забезпеченні / С.В. Албул, С.А. Хімченко // Правове життя сучасної України : Матеріали міжнародної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу НУ «ОЮА» (16-17 травня 2013 р.) / Відп. ред. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін // НУ «ОЮА» – Одеса: Фенікс, 2013. – 814 с. – С. 263-265.
2. Савченко А. В. Міжнародний досвід використання агентури правоохоронними органами держав Європи та США : посібн. [Текст] / А.В. Савченко, В.В. Матвійчук, Д.Й. Никифорчук / За аг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. – К. : НАВСУ, 2004. – 60 с.
3. Тарасенко В.Є. Інститут конфіденційного співробітництва в оперативно-розшуковому праві [Текст] : монографія / В.Є. Тарасенко, Р.В. Тарасенко; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2009. – 176 с.